

Poglavlje 13. Raznovrsna promišljanja o Europi, njezinim stanovnicima i migracijama

Hlača, Nenad

Source / Izvornik: **Uredbe EU-a o imovinskim odnosima bračnih drugova i registriranih partnera, 2021, 222 - 228**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:777483>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

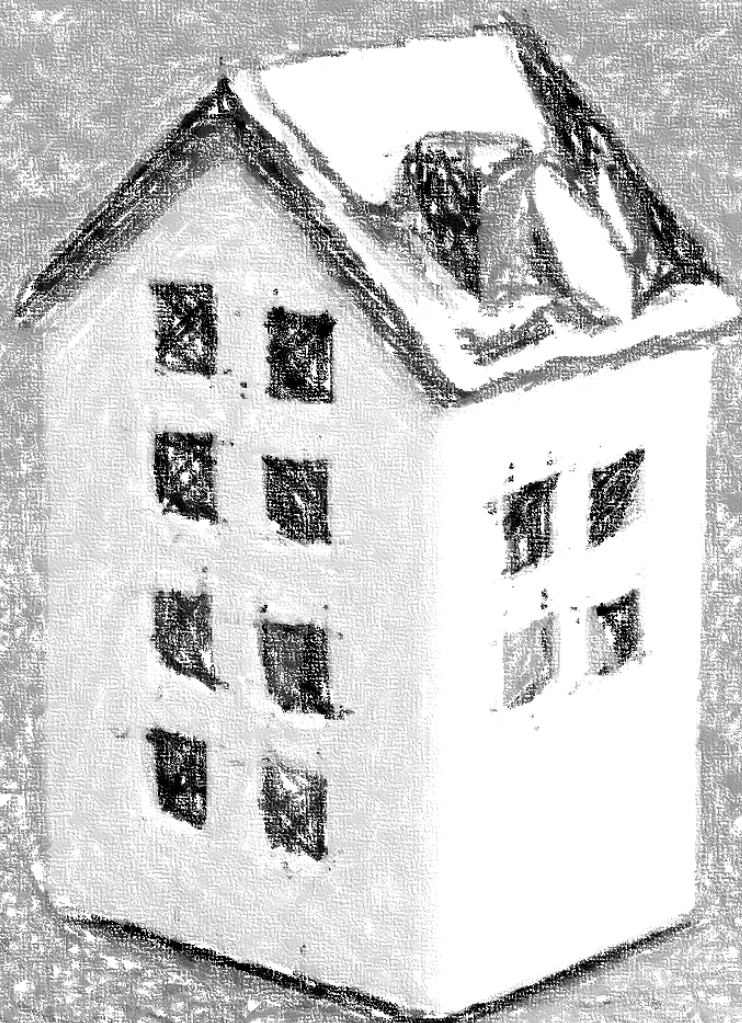
UREDBE EU-A O IMOVINSKIM ODNOSIMA BRAČNIH DRUGOVA I REGISTRIRANIH PARTNERA

Lucia Ruggeri

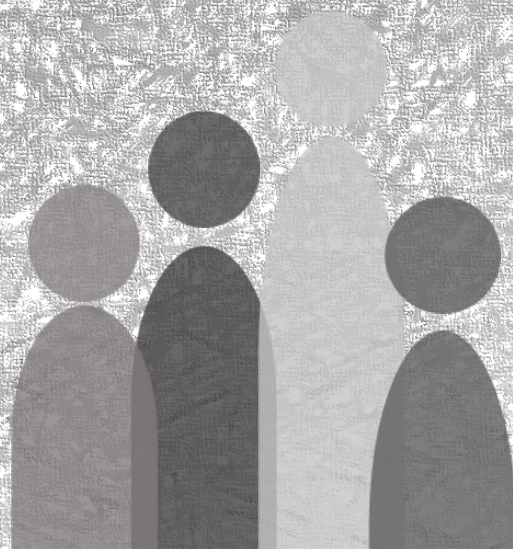
Agnė Limantė

Neža Pogorelčnik Vogrinc

(ur.)

Rijeka, 2021.

Uredbe EU-a o imovinskim odnosima bračnih drugova i registriranih partnera

Lucia Ruggeri, Agnė Limantė, Neža Pogorelčnik Vogrinc (ur.)

Rijeka, 2021.

Naslov izvornika: EU Regulations on Matrimonial Property and Property of Registered Partnerships

Izvornik knjige dostupan je na: www.intersentia.com

Urednice: Lucia Ruggeri, Agn e Limant e, Ne a Pogorel nik Vogrinc

Recenzenti: Maria Caterina Baruffi, Toni Deskoski, Pavel Koukal

Urednice hrvatskog prijevoda: Ivana Kunda, Danijela Vrbljanac, Sandra Winkler

Autorice prijevoda: Ivana Kunda (predgovor, poglavlja 4. i 7.), Sandra Winkler (popis urednica i autora, poglavlja 10., 11. i 13.), Martina Baj i  (poglavlja 6., 8., 9. i 12.), Danijela Vrbljanac (uvod, poglavlja 1., 2., 3. i 5.)

Izdava : Sveu ili te u Rijeci, Pravni fakultet, Hahli  6, Rijeka, Hrvatska, www.pravri.uniri.hr

Godina izdanja: 2021.

ISBN: 978-953-8034-38-1 (e-knjiga)

This book is published as a part of the EU funded Justice Project “E-training on EU Family Property Regimes (EU-FamPro)” No. 101008404-JUST-AG2020/JUST-JTRA-EJTR-AG-2020) and is available for downloading at the Project website www.euro-family.eu.

This project was funded by
the European Union’s Justice
Programme (2014-2020)

**E-TRAINING ON EU FAMILY
PROPERTY REGIMES**

The content of this book represents the views of the authors only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

SADRŽAJ

IRMANTAS JARUKAITIS	7
Predgovor	
PAOLO PASQUALIS	8
Predgovor	
ALBERTO PEREZ CEDILLO	9
Predgovor	
FERNANDO RODRÍGUEZ PRIETO	10
Predgovor	
JUAN IGNACIO SIGNES DE MESA	11
Predgovor	
UVOD.	17
DIO I. POZADINA: NA PUTU PREMA ZAJEDNIČKIM PRAVILIMA EU-A O IMOVINI PREKOGRANIČNIH PAROVA	
1. SUSTAV INSTRUMENATA EUROPSKOGA OBITELJSKOG MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA (Agnė Limantė)	20
2. UREDBE BR. 2016/1103 i 2016/1104: RAZVOJ I USVAJANJE (Eglė Kavoliūnaitė- Ragauskienė).	34
DIO II. STRUKTURA UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104	
3. TEMELJNI POJMOVI I POLJE PRIMJENE UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104 (María José Cazorla González i Mercedes Soto Moya)	44
4. ODREDBE O NADLEŽNOSTI U UREDBAMA 2016/1103 i 2016/1104 (Ivana Kunda i Agnė Limantė).	65
5. MJERODAVNO PRAVO U UREDBAMA BR. 2016/1103 i 2016/1104 (Neža Pogorelčnik Vogrinc)	85
6. PRIZNAVANJE, IZVRŠIVOST I IZVRŠENJE ODLUKA NA TEMELJU UREDBE O BRAČNOJ IMOVINI I UREDBE O IMOVINSKIM POSLJEDICAMA REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA (Jerca Kramberger Škerl)	103
7. JAVNE ISPRAVE I SUDSKE NAGODBE PREMA UREDBI 2016/1103 I UREDBI 2016/1104 (Ivana Kunda i Martina Tičić)	120
DIO III. MEĐUODNOS UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104 I OSTALIH EUROPSKIH I NACIONALNIH INSTRUMENATA	
8. ODABIR PRAVA I NADLEŽNOSTI ZA BRAČNOIMOVINSKE I IMOVINSKE POSLJEDICE REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA: POVEZANI RIZICI (Francesco Giacomo Viterbo i Roberto Garetto)	141
9. IMOVINSKI ODNOSI PREKOGRANIČNIH ISTOSPOLNIH PAROVA U EUROPSKOJ UNIJI (Filip Dougan)	159
10. DE FACTO PAROVI: NACIONALNA RJEŠENJA I EUROPSKI TRENDОВI (Sandra Winkler).	176

11. IMOVINSKI REŽIMI I ZEMLJIŠNI UPISNICI ZA PREKOGRANIČNE PAROVE (Lucia Ruggeri i Manuela Giobbi)	192
12. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, UGOVORI O BRAČNOJ IMOVINI I NEDOSLJEDNOST MEĐU PRAVILIMA EUROPSKOGA MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA (Stefano Deplano).	208
13. RAZNOVRSNA PROMIŠLJANJA O EUROPI, NJEZINIM STANOVNICIMA I MIGRACIJAMA (Nenad Hlača)	222

13

RAZNOVRNA PROMIŠLJANJA O EUROPI, NJEZINIM STANOVNICIMA I MIGRACIJAMA

NENAD HLAČA*

1. EUROPSKA POVIJEST MIGRACIJA

Od prapočetaka migracije su trajno stanje ljudskih bića.¹ Od razdoblja kad su prethodnici homo sapiensa obitali na zemlji, pa do današnjih dana, preplavljenih valovima migranata, migracije nisu nikada stale. U prapovijesti su razlozi migracija bili vezani uz traganje za povoljnijim klimatskim uvjetima i pronalaženjem hrane. U novije vrijeme migracije su vođene također željom za boljim životom, odnosno ponudom i potražnjom na tržištu radne snage. U svakom slučaju ljudska su bića u trajnom traganju za promjenom ka boljim uvjetima života tako da ni Europa nije iznimka. Štoviše moramo biti svjesni da su upravo kontinuirane migracije stvorile Europu i ono što mi nazivamo „zapadnom“ civilizacijom i europskim identitetom.

Zanimljiva je rasprava koja se vodi oko etimologije riječi „Europa“ u krugovima povjesničara jezika, antropologa, arheologa, genetičara, demografa, povjesničara umjetnosti, filologa. Posljedično postoje brojne teorije počevši od starogrčkog podrijetla (*Εὐρώπη*, Eurṓpē), sa značenjem ‘široki pogled’ povezanog s imenom mitske feničanske princeze otete od strane velikog boga Zeusa. Drevni sumerski i semitski korijen riječi ‘Ereb’ (עֶרֶב, eh’-reb) označava ‘mrak’ iz perspektive zapadne lokacije regije u odnosu na bliski Istok. S time se povezuje pojmovno određenje da je to zemlja gdje sunce zalazi. Neka od mnogih značenja riječi Ereb na semitskim jezicima uključuje također pustinju, nomada, trgovca, kretanje... Stoga, etimološki gledano, Europa je ujedno i odredište u migracijama sa istoka prema zapadu. Za razliku od zemalja izlazećeg sunca u kojima se sunce jutrom budi Europa je zemlja ereba, večeri i zalaska sunca, smiraja dana i kraja migracijskih ruta.

Na migracije utječe kombinacija gospodarskih, prirodnih, klimatskih, političkih i društvenih faktora koji su prisutni u zemlji podrijetla migranta (*push factors*) i onih koje zatiču u zemlji koja je krajnja destinacija (*pull factors*). Povijesno, relativno gospodarsko bogatstvo i politička stabilnost zacijelo su imali učinak privlačenja migranata.² Kroz povijest, Europa je bila privlačna ili se tek slučajno našla na putu u mnogim seobama

* Prof. dr. sc. Nenad Hlača, Katedra za obiteljsko pravo, Pravni fakultet u Rijeci.

1 Što je prepoznato i od strane EU institucija. Upućuje se na Europsku komisiju: *Communication from the Commission on a New Pact on Migration and Asylum*, Bruxelles, 23.9.2020, COM (2020) 609 final.

2 E. BALABANOVA, A. BLACH, ‘Sending and receiving. The ethical framing of intra-EU migration in the European press’ (2010) 25(4) *European Journal of Communication* str. 382–397.

naroda. Izmjenjivale su se civilizacije, pristizali barbari i ubrzavali raspad i uništenje prethodnih dobro uređenih carstava poput Rimskog carstva. Kolonijalizacija i industrijalizacija dovele su do novih migracija stanovništva iz dalekih krajeva svijeta, ali i naseljavanja primjerice Australije Europljanima. Premda bi se moglo nekima doimati da smo trenutno suočeni s migracijama bez presedana, činjenica je da migracije čine jezgru identiteta Europljana i da je povijest Europe i Europskih naroda bjelodani dokaz neprestanih migracija.

Europa kao poželjna destinacija migranata je dakako tek jedna strana medalje s kojom se danas susrećemo. Kao što je Europa s jedne strane pozivala ljude da dođu i da u njoj žive, s druge strane konstantno kroz povijest milijuni tih istih Europljana odlazili su iz Europe. Valja po tom pitanju istaknuti da je migracija u Europi postojala već u doba drevne Grčke, tako je primjerice Sicilija bila doslovno jedna od važnih kolijevki grčke kulture i civilizacije. Nebrojene kolonije Feničana u Sredozemlju bile su enklave preko kojih se širilo pismo, brojevi i novac. U potrazi za Indijom slučajno je otkrivena Amerika i time je otvoren put globalnim migracijama i to Europljana na još zapadniji zapad.

2. TRENUTNI MIGRACIJSKI IZAZOVI ZA EUROPSKU UNIJU

Bjelodano je da je cilj tzv. migracijskih politika unutar EU-a privlačenje određenog profila migranata s ciljem otklanjanja nedostatka radne snage u određenim sektorima.³ No, osim ciljanih politika radi regrutiranja radne snage, imigracijska politika često se mora fokusirati i na dva dodatna prateća područja: izbjegavanje nedopuštenih migracija, na nezakonito iskorištenja migranata, trgovanje ljudima, kao i na aktivno promicanje integracije migranata u novu zajednicu. Posljedično, značajni resursi u EU mobilizirani su i u borbi protiv trgovanja ljudi.

Podatci o migracijama u EU posebno su vrijedni pozornosti. Prema Eurostat-u,⁴ 1. siječnja 2020., 23 milijuna ljudi (5.1%) od ukupno 447.3 milijuna ljudi koji žive u EU nisu građani Europske unije. Tijekom 2019. godine 4.2 milijuna ljudi imigriralo je u neku državu članicu Europske unije, dok je iz istih emigriralo oko 2.7 milijuna ljudi. Ipak, te brojke ne odražavaju u cijelosti migracijske valove prema ili iz EU budući da te brojke sadrže i fluktuacije između različitih Država članica. Tijekom 2019. godine procjenjuje se da je oko 2.7 milijuna imigranata došlo u EU iz nekih trećih zemalja, dok je oko 1.2 milijuna ljudi napustilo EU odlazeći u neku državu izvan EU. Dodatno, 1.4 milijuna ljudi koji su ranije boravili u nekoj državi članici, kasnije su se preselili u neku drugu državu članicu.

Tijekom 2019. Njemačka je „udomila“ najveći broj imigranata (886.3 tisuća), nakon nje dolazi Španjolska (750.5 tisuća), Francuska (385.6 tisuća) i Italija (332.8 tisuća). Njemačku je također „napustio“ najveći broj emigranata tijekom 2019. (576.3 tisuća), nakon nje slijedi Francuska (299.1 tisuće), Španjolska (296.2 tisuće) i Rumunjska (233.7 tisuće). Ukupno 22 Države članice EU-a su tijekom 2019. imale su više imigracija negoli emigracija. Naprotiv, u Bugarskoj, Hrvatskoj, Danskoj, Latviji i Rumunjskoj broj ljudi koji je emigrirao premašio je onaj imigranata.

Informacije o državljanstvu često se koriste u istraživanjima o imigrantima s inozemnim podrijetlom. Međutim, s obzirom na to da se državljanstvo može mijenjati tijekom života osobe također je korisno analizirati podatke o državi rođenja. Najviši broj migranata unutar zemlje rođenja zabilježen je u Bugarskoj (59% svih migranata), slijedi Rumunjska (49%) i Litva (46%). Naprotiv, u Luksemburgu i Španjolskoj zabilježen je najniži broj migranata unutar zemlje rođenja 5% ili manje unutar ukupnog broja imigranata iz 2019.

3 R. ORŁOWSKA, 'Immigration in the European Union in the Second Decade of the 21st Century: Problem or Solution?' (2011) 10(1) *Folia Oeconomica Stetinensia*, <https://sciendo.com/article/10.2478/v10031-011-0015-0>.

4 Vidi podatke Eurostata, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_asylum, Statistike o migracijama i migrantskim populacijama – ožujak 2021.

Usporedba podataka prema prethodnom boravištu otkriva da je u Luksemburgu najviši broj imigranata koji dolaze iz neke druge Države članice EU (91% ukupnog broja imigranata tijekom 2019.). Slijede Austrija (63%) i Slovačka (60%), a relativno niski udio ima Španjolska kao i Slovenija (obje 16%). Što se pak tiče podataka prema spolu imigranata među državama članicama tijekom 2019., bilo je više muškaraca od žena (54% u odnosu na 46%). Država članica EU koja je zabilježen najveći postotak muških imigranata je Hrvatska (77%). Naprotiv, najveći postotak žena među imigrantima zabilježen je na Cipru (53%). Polovica svih migranata je u dobi mlađoj od 29 godina. Imigranti koji su ušli u neku od Država članica EU bili su prosječno mlađi od ukupne populacije te određene Države članice. Prosječna dob populacije u Europskoj uniji na dan 1. siječanj 2020. bila je oko 43.9 godina, dok je ista ta prosječna dob imigranata tijekom 2019. godine bila 29.2 godine.

Broj ljudi koji borave u nekoj državi članici EU-a, a da imaju državljanstvo neke treće zemlje *extra-EU* na dan 1. siječnja 2020. iznosio je 23 milijuna što predstavlja 5.1% populacije EU. Nadalje, 13.5 milijuna ljudi živjelo je na dan 1. siječnja 2020. u drugoj Državi članici u odnosu na onu Državu članicu čiji su državljani. Najveći broj stranaca koji na dan 1. siječnja 2020. žive u nekoj Državi članici zabilježen je u Njemačkoj (10.4 milijuna), slijede Španjolska (5.2 milijuna), Francuska (5.1 milijuna) i Italija (5.0 milijuna). Stranci koji žive u te četiri Države članice EU-a čine sveukupno 71% ukupnog broja stranaca koji žive u svim Država članicama EU zajedno, dok stanovništvo tih četiriju država članica EU čini 58% populacije EU.

Na dan 1. siječnja 2020. u Belgiji, Irskoj, Luksemburgu, Austriji i Slovačkoj žive stranci koji su pretežito državljani neke druge države članice EU. U većini Država članica EU-a stranci koji ondje borave su ujedno i osobe koje imaju državljanstvo neke treće države izvan EU-a. U Latviji i Estoniji postotak građana koji ne dolaze iz neke druge Države članice EU-a je posebno značajan s obzirom na visok broj osoba koje dolaze iz bivšeg Sovjetskog Saveza, koji trajno borave u tim zemljama, iako nisu stekli državljanstvo istih.

Luksemburg je Država članica EU s najvišim postotkom stranaca s visokih 47% ukupnog stanovništva. Visoki postotak stranaca, više od 10% ukupnog stanovništva, imaju i Malta, Cipar, Austrija, Latvija, Irska, Njemačka, Belgija i Španjolska. Nasuprot tim državama manje od 1% ukupnog stanovništva čine stranci koji žive u Poljskoj (0.9%) i Rumunjskoj (0.7%). Na dan 1. siječanj 2020. broj osoba rođenih u inozemstvu u odnosu na cjelokupnu populaciju bio je najviši u Luksemburgu (48% stanovništva), slijede Malta (23%) i Cipar (22%). Podatci za Poljsku ukazuju na je najniži postotak osoba rođenih u inozemstvu, tek 2% ukupne populacije, slijede Bugarska (2.7%), Slovačka (3.6%) i Rumunjska (3.7%).

Rumunjski, poljski, talijanski i portugalski građani predstavljaju najmnogobrojnije skupine građana EU koje žive u nekoj drugoj Državi članici EU-a u 2020. godini. Analiza prema dobnoj strukturi populacije ukazuje na to da su u EU, gledanoj kao cjelini, stranci mlađi od domicilnog stanovništva. Podjela stranaca prema dobi, u usporedni s domaćim stanovništvom, ukazuje na značajni udio mladih koji su radnoaktivni. Na dan 1. siječnja 2020. prosječna dob domicilnog stanovništva u EU bila je 45 godina, dok je prosječna dob stranac u EU bila 36 godina.

Usporedba podataka o migracijama ukazuje na da se EU istovremeno suočava s dvije vrste migracija, s onim unutar EU i onim vanjskim. Građani EU-a uživaju pravo slobodnog kretanja i boravka unutar Unije. Ta unutrašnja EU migracija utjecala je na gospodarstvo i odnose u društvu Država članica EU-a, onih članica koja su pretežito imigracijske, ali na različit način i onih članica koje su pretežito emigracijska. Svakom novom proširenju neminovno slijede i novi valovi migracija. Iste posljedice očekivano vrijede i za Brexit. S ciljem ublažavanja post-Brexit krize smanjenjem EU migracija, vlada Ujedinjenog Kraljevstva korigirala je politike

extra-EU imigracije.⁵ Kao rezultat migrantskih valova, europske su države trenutačno, kao tijekom prošlosti tako i u budućnosti, svjesne nemirnih, uzburkanih valova kojima valja znati sigurno ploviti. Sloboda kretanja građana zajamčena je osnivačkim ugovorima, pa ju Europska unija i potvrđuje brojnim svojim politikama i instrumentima kojima podržava pojavu interne migracije. Neki od tih instrumenata razmatrani su u ovoj knjizi a svrha im je konsolidirati i ujednačiti prava u Državama članica za dobrobiti građana EU, kao i osoba koje borave u Uniji kada njihovi imovinskopravni odnosi imaju prekogranične implikacije što je životno vrlo čest slučaj.⁶

Kada se govori o vanjskim migracijama dnevne nas vijesti podsjećaju na prizore s vanjskih EU granica prepunih migranata iz trećih država koji su pristigli do vanjskih granica EU. Ti valovi napose su 2015. godine izazvali, čini se tek jednu, ozbiljnu 'migrantsku krizu'. Radilo se u biti o možda nespretnom odgovoru na potrebu popunjavanja tržišta radne snage i pomlađivanja radno aktivnog pučanstva uslijed negativnih demografski trendova u većini EU članica. Države članice su zapravo demografski stare, a poneke bilježe i zamjetan pad broja stanovništva. Predviđanja za budućnost također su vrlo neizvjesna ako Države članice ne budu uložile dovoljne napore u pronatalitetne politike uz korektiv planirane, pripremljene i učinkovite migracijske politike.⁷

Unatoč pozitivnom utjecaj na gospodarstva Država članica, ponekad se migracije percipiraju poput prijeteće nacionalnom identitetu, kulturi i tradicijama zemlje domaćina. Premda se poduzimaju koraci u koordinaciji migracijskih politika Europske unije,⁸ doima se da ti pokušaji, napose kratkoročno, imaju ograničene dosege. Države članice u mnogočemu se razlikuju po pitanju upravljanja migracijskim tijekovima. Nalaze se na različitim razinama što se tiče gospodarskog razvoja, imaju različite razine dosegnute multikulturalnosti u njihovim društvima, nacionalne migracijske politike i pravni okvir su različiti. Različita je efikasnost i pripremljenost sustava socijalne skrbi. Neke članice već imaju brojne dobro integrirane migrante iz prethodnih valova migracija, dok druge imaju tek mali broj migranata uz izražen strah i netrpeljivost domicilnog stanovništva. Sve to u velikoj mjeri utječe na osjećaj privlačnosti koju određena Država članica ima za migrante, azilante i izbjeglice. Stoga je tek nekoliko Država članica zapravo na dobrom glasu kao atraktivna destinacija za imigrante, dok ostale, manje bogate i posljedično socijalno zapuštene države, ne mogu zadržati vlastite građana, a kamoli privući migrante.

Ti migrantski valovi ojačali su ideološke tenzije između vrijednosti univerzalnog humanizma i isključivosti nacionalnog utilitarizma. Kriza je snažno utjecala na solidarnost među Državama članicama Europske unije i dovela do pokušaja reforme sustava pravnim mehanizmima, među kojima se ističe novi Pakt o migracijama i pravu na azil Europske Komisije iz rujna 2020. godine (Pact on Migration and Asylum, European Commission) Paktom se kani stvoriti cjelovit sustav s ciljem koordinacije i ujednačavanja djelovanja Država članica u kontekstu svih aspekata imigracijskih politika. Taj projekt opisuje se kao trokratna zgrada u kojoj svaki kat treba biti na isti način stabilan i siguran. Prvi je kat vanjska dimenzija, čija je svrha razvoj odnosa s okvirno 25 država podrijetla koja bi trebala utjecati na tranzit migranata i azilanata kako isti zapravo ne bi osjetili potrebu napuštanja svoje zemlje. Drugi je kat taj koji se odnosi na upravljanje vanjskim granicama EU-

5 J. PORTES, 'Immigration and the UK economy after Brexit', IZA DP No. 14425, May 2021, <http://ftp.iza.org/dp14425.pdf>.

6 Vidi sekciju 4 ovog poglavlja.

7 Vidi G. ZBIŃKOWSKI, 'Migrant Crisis in the EU and its Demographic Context Directions of Poland's Migration Policy After 2018' (2019) 373(4) *Przegląd Zachodni* str. 91–106; M. JERIĆ, 'Contemporary Emigration of Croats: What is the Future of the Republic of Croatia?' (2019) 9(2) *Oeconomica Jadertina* str. 21–31.

8 Vidi *Timeline – European Union Migration Policy*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>.

a, koje neće biti odgovornost samo Države članice prvog ulaska, već i primjer preuzetih obveza podijeljene odgovornosti. To podrazumijeva uključivanje i jačanje Frontex-a, agencije za europsku graničnu i obalnu stražu, putem obvezatnih procedura praćenja vanjskih granica, te učinkovitih mehanizama povratka. Treći kat trebao bi oformiti novi sustav u kojem su mehanizmi solidarnosti i podjela obveza i dužnosti ključni činitelji za ostvarenje učinkovitosti cjelokupnog sustava.⁹ No, treba pričekati rezultate tog plana napose s obzirom na vrlo ambiciozne ciljeve i trenutačno stanje na granicama Poljske i drugim nemirnim vanjskim granicama EU.

Bilo da dolaze iz jedne druge Države članice ili pak neke treće države, imigranti sudjeluju u složenom i dugotrajnom procesu integracije – adaptacije – prilagodbe (*acculturation*). Što su društvene i kulturne razlike zemlje podrijetla veće, to je teži i duži proces prilagodbe u novoj sredini i stranoj državi. Budući se radi o višeslojnom razvoju, ovaj proces zahtjeva prihvaćanje novih vrijednosti i promjenu životnih navika, što u konačnici dijelom dovodi do stvaranja i prihvaćanja novog osobnog identiteta. Promjene u društvenom statusu migranata moguće je pratiti kroz različite faze od marginalizacije i stigmatizacije do asimilacije i potpune integracije unutar nove države, društva i kulture.¹⁰ U slučaju da migranti ne prihvate složenu javnu i političku stvarnost nove države oni se ne mogu funkcionalno integrirati u tom za njih stranom, slabo poznatom i novom okruženju. Ponekad škole, vjerske zajednice, kulturni ili sportski klubovi gdje prevladavaju pripadnici njihova naroda i materinjeg jezika nude važan osjećaj sigurnosti i pomoći pri savladavanju turbulentnog razdoblja adaptacije. Međutim, ako imigranti ostanu izolirani, čak i nakon mnogo godina, oni iz prve generacije ostat će za stalno izdvojeni građani.¹¹ Svjesno ozbiljnosti izazova glede unutarnjeg funkcioniranja ne samo Država članica, već i Europske unije kao cjeline sačinjene su preporuke glede integracije građana trećih zemalja koji zakonito borave na teritoriju Unije.¹² To dolazi kao dodatak ranijim aktima i preporukama Europske komisije pod naslovom ‘Action Plan on the integration of third-country nationals’¹³ i ‘New Skills Agenda for Europe’¹⁴ kao dopuna dokumentima Europskog Parlamenta.¹⁵

3. KONCEPTUALIZACIJA EUROPSKOG IDENTITA NA PODLOZI MIGRACIJE

Opravdano se kao osnovno pitanje koje postavljaju mnogi nameće pitanje: *što li je to europski identitet?* Riječima građanina Europske unije pitanje bi moglo glasiti: što me čini Europljaninom? Odgovor na ovo pitanje važan je s pojedinačne perspektive ali ujedno utječe na politike država članica kao i na politike EU-a u svojstvu nadnacionalne organizacije. Uostalom ovo pitanje je izašlo na vidjelo prilikom rasprave o stupnju suvereniteta kojeg je svaka Država članica prenijela na EU. Dok je s jedne strane dio europskih društava vrlo naklon *pro*-Europskoj uniji, s druge pak strane glasni su i oni koji izražavaju bojazan glede ugroze nacionalnog

9 Margaritis Schinas, Potpredsjednik Europske komisije, ‘Check against delivery’, Govor Potpredsjednika Schinas o novom Paktu o migracijama i pravu na azil, Bruxelles, 23 rujna 2020., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1736; Margaritis Schinas, Potpredsjednik Europske komisije, Uvodni govor na Webinaru o novom Paktu, organiziran od strane King’s College of London i British Institute of International and Comparative Law, 22. travnja 2021.

10 A. NYLUND, ‘Review of “Discursive constructions of identity in European politics”’ R. C. M. MOLE (ur.), Basingstoke i New York: Palgrave Macmillan, 2007. u (2009) 38(5) *Language in Society* str 642–643.

11 L. ACKERS, P. DWYER, ‘Fixed laws, fluid lives: the citizenship status of post-retirement migrants in the European Union’ (2004) 24 (3) *Ageing & Society* str. 451–475.

12 Council of the European Union, Zaključci Vijeća i predstavnika vlada država članica o integraciji državljana trećih zemalja koji zakonito borave u EU-u, Bruxelles, 9.12.2016, (OR. en), 15312/16, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15312-2016-INIT/en/pdf>.

13 Europska komisija, Komunikacija komisije europskom parlamentu, vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija „Aktijski plan za integraciju državljana trećih zemalja”, Bruxelles, 7.6.2016, COM (2016) 377 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0377&from=HR>.

14 Europska komisija, Komunikacija komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, novi program vještina za Europu, Suradnja na jačanju ljudskog kapitala, zapošljivosti i konkurentnosti, Bruxelles, 10.6.2016, COM (2016) 381 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>.

15 Vidi Rezolucija Europskog parlamenta od 5. srpnja 2016. o izbjeglicama: uključivanje u društvo i integracija na tržište rada.

identiteta kojeg ugrožava tzv. pan-europski identitet.

Slijedi pitanje svih pitanja, što točno znači 'biti Europljanin'? U jednom od govora, *par excellence* Europljanin, kao što je bio Václav Havel, bivši češki predsjednik, 2000. godine je naglasio:

*"I was so obviously and naturally European that I did not even think about it. And I am sure that applies to the majority of Europeans. They are profoundly European, but they are not even aware of it, they do not hang that label around their necks, which is why opinion polls show that they are somewhat surprised at having to shout their Europeanism from the rooftops. There does not appear to be a great tradition of considered Europeanism in Europe. That is not necessarily a good thing, and I welcome with satisfaction the fact that our Europeanism is starting to emerge clearly today from the vast melting pot of concepts, which speak for themselves. Questioning, considering and trying to define it, helps us enormously in understanding ourselves."*¹⁶

"Bio sam toliko očito i prirodno Europljanin da nisam ni razmišljao o tome. I uvjeren sam da se to odnosi na većinu Europljana. Oni su duboko Europljani, ali toga nisu ni svjesni, ne vješaju tu etiketu oko vrata, zbog čega istraživanja javnog mnijenja pokazuju da su pomalo iznenađeni što moraju izvikivati svoje europejstvo s krovova. Čini se da u Europi ne postoji velika tradicija svijesti o europejstvu. To naravno nije dobra stvar i sa zadovoljstvom pozdravljam činjenicu da se naš europeizam danas počinje jasno pojavljivati iz golemog lonca topljenja identiteta, koji govori sam za sebe. To propitivanje, razmatranje i pokušaj definiranja uvelike nam pomaže u razumijevanju samih sebe."

U multikulturnom i raznolikom svijetu u kojem živimo sposobnost prepoznavanja vlastitog identiteta predstavlja preduvjet mirnog suživota s drugim različitim identitetima. Razmišljati o europeizmu znači pripuniti se koje vrijednosti, koji ideali ili koja načela pripadaju umu pojedinca u poimanju Europe ili što je tipično za Europu. Štoviše, to ujedno znači krenuti od same naravi identiteta, shvaćajući cjelokupni pojam vrlo kritički. Pokušati oslikati konture identiteta znači definirati samog sebe u odnosu na druge i postati svjestan vlastitih mana i vrlina. Jenkins analizira konstrukciju identiteta i dokazuje kako se isti materijalizira kao rezultat interakcije između samoodređenja i vanjske tipizacije u različitim društvenim okruženjima.¹⁷ Moglo bi se tvrditi, kao što uostalom Václav Havel čini, da je ideja konceptualiziranja i definiranja Europeizma nastala prekasno, odnosno da su kulturna i politička integracija te introspekcija trebale prethoditi gospodarskoj integraciji u Europskoj uniji.

Zajedničke europske vrijednosti, a ne gospodarske koristi, trebale bi biti u središtu pozornosti. Ako uzmemo kao polaznu točku koristi gospodarske integracije, mogli bismo se dovesti do žrtvovanja osnovnih Europskih vrijednosti, a to su: poštivanje svakog pojedinca i njegove slobode, prava i dostojanstva. Slijedi vrijednost i načelo solidarnosti, zatim jednakosti pred zakonom u vladavini prava. Izuzetno je važna zaštita prava manjina. Sustavi, nacionalni i nadnacionalni, moraju funkcionirati na temelju političkog pluralizma i reprezentativne demokracije, na diobi vlasti i uvažavanju institucija civilnog društva.¹⁸ Sadašnji sadržaji tih vrijednosti rezultat su brojnih povijesnih europskih iskustava, uključivši činjenicu da je naš kontinent ponovo postao novo veliko multikulturalno raskršće.

Osnovni cilj cijelog EU projekta je solidarnost u dva smjera: na razini pojedine Države članice te na razini EU kao cjeline. Iskonska solidarnost između građana, društvenih skupina, zajednica i regija najbolji je temelj za solidarnost koja se ne može distribuirati na državnoj razini. Na razini Europske unije potrebno

16 Václav Havel, Govor, Europski parlament, 16.2.2000, <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20000216+ITEM-012+DOC+XML+VO//EN>.

17 Vidi R. JENKINS, *Social identity*, 4. izdanje, 2014., Routledge London, str. 6.

18 Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 202/1 od 7. lipnja 2016, 391–407.

je učinkovito djelovanje svih instrumenata solidarnosti, a taj temelj mora biti još snažniji i bogatiji. Stoga, vitalnost Europske unije ovisi u dobroj mjeri, možda iznad svega, o otvorenosti duha kojim će njezini građani prihvatiti europski identitet.

Sposobnost prihvaćanja drugih – uključujući one različitih nacionalnosti i podrijetla – predstavlja jedan od konstitutivnih elemenata europskog identiteta, što se naročito naglašava u proteklom nemirnom desetljeću. Europa se u velikoj mjeri vrti oko migracija, a prekogranična kretanja pučanstva su njezina prirodna nužnost. Etnička i kulturna različitost, pluralizam i otvorenost čine podlogu sadašnje rasprave o europskom identitetu s obzirom da nameću novo promišljanje o nužnom preispitivanju predrasuda i prihvaćanju različitosti. Nesporno je da su migracije bile i bit će i ubuduće ključ razumijevanja istinskog smisla značenja i podrijetla riječi „Europa“, a posljedično i same Europske unije.

4. MIGRACIJE I PREKOGRANIČNE OBITELJI

Povijest migracija na europskom prostoru povijest je ljudskih, posljedično i emotivnih obiteljskih odnosa. Povijest migracija za mnoge je Europljane i povijest njihova osobna identiteta. Unutarnje i vanjske migracije koje su u neprestanom porastu i u novije vrijeme predstavljaju stvarnost, a trebalo bi i sreću Europske unije. Svaka se migracija neminovno odražava i na tzv. prekogranične obitelji. Takve su obitelji vrlo česte u Europi te su već udomaćene i prihvaćene u europskim društvima. Činjenica je da siromašniji migriraju s istoka prema zapadu, a oni bogatiji od sjevera prema jugu Europe. Nažalost događa se da nekim prekograničnim obiteljima dođe kraj, a tada je zbog njihove prekogranične prirode za očekivati da će razrješenje pravnih posljedica raskida zajednice biti otežano.¹⁹

U svezi s time, znakovito je da EU, polazeći od neminovnosti slobodnog prekograničnog kretanja, poduzima mjere kojima nastoji olakšati bivšim partnerima rješavanje čitavog niza pravnih posljedica koje slijede nakon propasti zajednice. S time su ciljem doneseni mnogi pravni instrumenti. Normativni okvir kojeg čine norme europskog međunarodnog privatnog prava u pogledu obiteljskih odnosa služe upravo suočavanju s izazovima koji stoje pred prekograničnim obiteljima. Uredbe o imovinskim odnosima kako bračnih drugova tako i registriranih partnera o kojima se raspravljalo u ovoj knjizi važan su dio mozaika u kreiranju pravnog okvira za parove čije će se prava ostvarivati pred sudovima neke od Država članica Europske unije. Prihvaćajući različitosti pojedinačnih nacionalnih pravnih sustava, ti instrumenti slažu jedinstvenu EU podlogu ne samo za rješavanje imovinskopravnih pitanja prekograničnih obitelji, već posljedično doprinose i stvaranju povjerenja u europski identitet i europske vrijednosti od kojih i prema kojima polaze sve prekogranične migracije.

¹⁹ Vidi u ovoj knjizi poglavlja 1 i 2.